

Lewandowski, Władysław

Zarys historii 201 Pułku Szwoleżerów - 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Jana Kozietulskiego (lipiec 1920-23 sierpnia 1939)

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia 21 (167), 93-117

1986

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Zakład Historii Wojskowej

Władysław Lewandowski

ZARYS HISTORII 201 PUŁKU SZWOLEŻERÓW —
3 PUŁKU SZWOLEŻERÓW MAZOWIECKICH
IM. PŁK. JANA KOZIETULSKIEGO
(LIPIEC 1920 — 23 SIERPNIĄ 1939)

Zarys treści. Historia 201 Pułku Szwoleżerów — 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Jana Kozietulskiego od sformowania pułku do 23 VIII 1939 r. Formowanie, uzbrojenie i wyposażenie. Walki pułku w 1920 r. Okres pokojowy. Garnizony. Ruch służbowy. Wyszkołenie. Sport konny.

201 PUŁK SZWOLEŻERÓW

W pierwszych dniach lipca 1920 r. wobec poważnej, niemal krytycznej, sytuacji na frontach wojny polsko-radzieckiej zaistniała potrzeba formowania nowych ochotniczych pułków kawalerii. Powstało wówczas 8 pułków noszących numery od dwustu, jak np. 201 Pułk Szwoleżerów¹, 214 Pułk Ułanów, oraz pułki rezerwowe, np. 115 Pułk Ułanów.

¹ Podstawę źródłowo-opracowaniową art. stanowią: Zbiór dokumentów, materiałów i relacji do historii 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Jana Kozietulskiego — mjr. w st. sp. Adama Malewskiego w Warszawie (odpisy masz. w posiadaniu autora artykułu); Teki szwoleżerskie oprac. przez por. rez. Ryszarda R. Migurskiego: Szwoleżerski rodowód 1807—1946 (Gliwice 1979, mps.); Kłopoty kwatermistrzowskie 1936 (Gliwice 1979, mps.); Korpus oficerski 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Jana Kozietulskiego w roku 1939 (Gliwice 1980, mps.); Korpus podoficerski 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. J. Kozietulskiego w roku 1939 wg stopni, przydziału i funkcji (Gliwice 1980, mps.); Koszary w 1939 r. (Gliwice 1981, mps.); E. Gruszecki, *Zarys historii wojennej 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Kozietulskiego*, Warszawa 1929; tenże, *3 Pułk Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Jana Kozietulskiego 1920—1930*, Warszawa 1930; S. Strumph-Wojtkiewicz, *Kawaleria Polski Odrodzonej*, [w:] *Księga jazdy polskiej*, Warszawa 1938; S. Bogusławski, *3 Pułk Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Kozietulskiego*, [w:] *Rodowody pułków jazdy polskiej 1914—1948*, pod red. K. Krzeczunowicza, Londyn 1983, s. 42—46. Do weryfikacji stopni, imion i nazwisk wykorzystano: T. Kryśka-Karski, S. Żurakowski, *Generatowie Polski Niepodległej*, Londyn 1976; I. Wielhorski, R. Dembiński, *Kawaleria polska i bronie towarzyszące w kampanii wrześniowej 1939*, Londyn 1979.

Pułk rozpoczęto organizować w lipcu 1920 r. w Warszawie. Szwadron zapasowy 1 Pułku Szwoleżerów (dca mjr Riss) sformował z ochotników pochodzących z okolic Warszawy i Mazowsza szwadrony 1, 2 i pół trzeciego. Druga część 3 szwadronu została uzupełniona rezerwistami i poborowymi ze szwadronu zapasowego 5 Pułku Ułanów (dca mjr Pytlewski) z Garwolina, która przybyła do Warszawy pod dowództwem rtm. Żelaźnickiego i ppor. Edwarda Witkowskiego. Czwarty szwadron sformowano z ochotników w Płocku, dokąd wysłano na werbunek rtm. Miecysława Karskiego, por. Jana Zarzyckiego, pchor. Zygmunta Protassewicza. Wydatnej pomocy udzielił przy formowaniu prezes Związku Ziemiaków Płockich Tadeusz Sułowski. Szwadron techniczny (bez plutonu łączności) zorganizowano w Warszawie. Szwadron zapasowy 7 Pułku Ułanów (dca mjr Stefan Hanka-Kulesza) w Ciechanowie sformował szwadron ckm (dca ppor. Jan Kossowski), pluton łączności, kancelarię dowództwa i drużynę dowódcy pułku. Pierwszym dowódcą pułku został wyznaczony mjr Stefan Hanka-Kulesza².

Trudności w organizacji pułku były olbrzymie. Brak uzbrojenia, umundurowania, sprzętu, furazu — to wszystko było niwelowane ogromnym zapalem, poświęceniem i patriotyzmem ochotników. Pułk został uzbrojony w karabiny angielskie z bagnetem, szable różne polskie i częściowo rosyjskie, lance niemieckie, ckm Maxima na taczankach, siodła kanadyjskie i amerykańskie. Nie było też czasu na chociażby prowizoryczne wyszkolenie oddziałów, jak siodłanie koni, zaznajomienie z bronią i wpojenie koniecznych czynności żołnierskich. Konie były dostarczone z okolic Warszawy, Płocka, Ciechanowa — różnych maści, często własne ochotników. Jako materiał przedstawiały się doskonale, były jednak nie ujeżdżone, trudne do opanowania, co przysparzało dodatkowych kłopotów. O pośpiechu niech świadczy fakt, że broń rozdano 2 sierpnia wieczorem, a już na drugi dzień szwadrony 1 i 3 odjechały na front, następnego dnia za nimi 2 szwadron. Stacją załadowniczą był dworzec Warszawa Wschodnia, zwany wówczas dworcem Kijowskim. Wola i temperament dowódców, duch oddziału stworzyły ze zbiorowiska ludzi i koni organizm od razu zdolny do walki, mimo że pułk wkroczył do działań w okresie cofania się frontu i zagrożenia stolicy. Świeżo więc sformowanego 201

---

² Siódemka Beliny. Pierwszy patrol kawalerii legionowej w składzie: Władysław Belina-Prażmowski, Ludwik Kmicic-Skrzyński, Stefan Hanka-Kulesza, Stanisław Grzmot-Skotnicki, Janusz Głuchowski, Antoni Jabłoński, Zygmunt Bończa-Karwacki. Dwudziestoosmioletni mjr Stefan Hanka-Kulesza był odważnym i dzielnym dcą 201 Pułku Szwol. w 1920 r., przeciętnym dcą pułku w czasie pokoju. W wojnie obronnej 1939 r. całkowicie zawiódł i został odwołany 4 września ze stan. dcy Kresowej BK (20 p. uł., 22 p. uł., 6 psk., 13 dak.). Nie miał wyższych studiów wojskowych.

Pułku Szwoleżerów użyto niezwłocznie do zasilenia cofających się i wyczerpanych wojsk. Skład oficerskiej kadry pułku w pierwszych dniach sierpnia 1920 r. był następujący:

d o w ó d c a mjr Stefan Hanka-Kulesza od 1 do 17 VIII i od 30 XII 1920 r.; rtm. Rudolf Dreszer od 18 VIII do 20 XII 1920 r.; zca dcy rtm. Żelaźnicki; adiutant por. Walerian Bogusławski; kapelan ks. Walenty Mróz.

1 s z w a d r o n: dca ppor. Jan Skawiński; of. mł.: ppor. Awoniewicz, ppor. Stanisław Pruszkowski, ppor. Teodor Berlach-Tukalski, pchor. Bogdan Pniewski, pchor. Osuchowski; szef szw. st. wachm. Stanisław Raczkowski.

2 s z w a d r o n: dca rtm. Eljasz Starowójtow, ppor. Stanisław Tadeusz Hejnich; of. mł.: ppor. Feliks Stolle, ppor. Stanisław Piotrowski, ppor. Gozelański.

3 s z w a d r o n: dca rtm. Żelaźnicki, rtm. Tadeusz Mencil; of. mł. ppor. Edward Witkowski.

4 s z w a d r o n: dca ppor. Sławomir Zarzycki; of. mł.: ppor. Ludwik Boichut (Francuz), pchor. Zygmunt Protassewicz.

s z w a d r o n c k m: dca ppor. Jan Kossowski; of. mł.: ppor. Edward Capała, wehm. Jan Chludziński, wehm. Fromont (?).

Pierwsze szwadrony pułku zostały przewiezione koleją na stację Zieloniec do 1 armii stojącej nad Bugiem. Dnia 4 sierpnia wzięły już udział w walce. Czwarty Szwadron wymaszerował z Płocka do Warszawy i dalej z Warszawy nad Liwiec, gdzie w dniu 10 sierpnia dołączył do pułku.

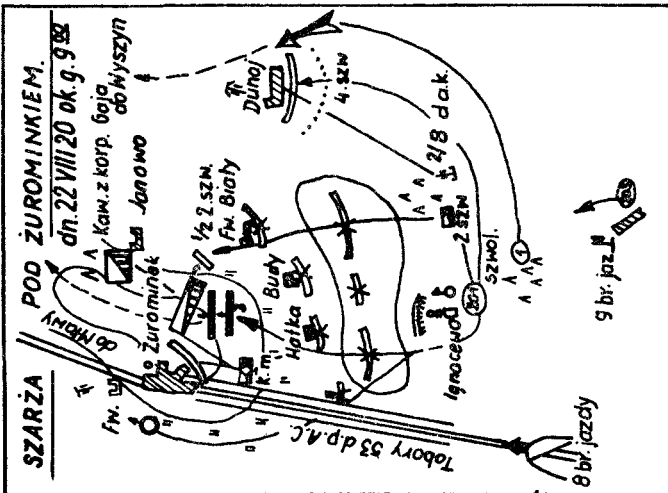
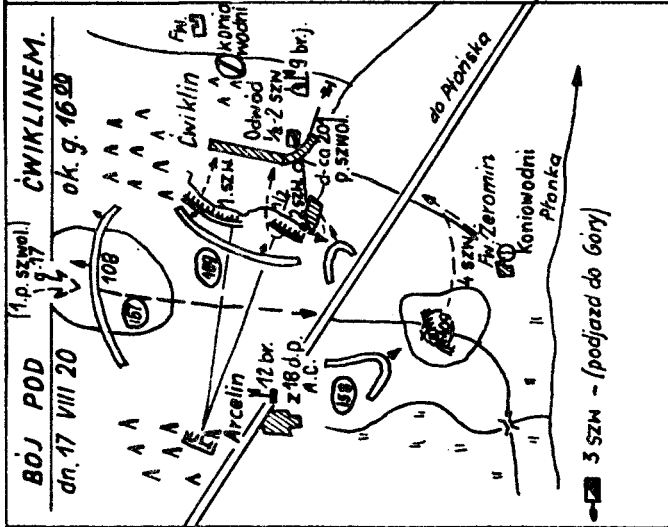
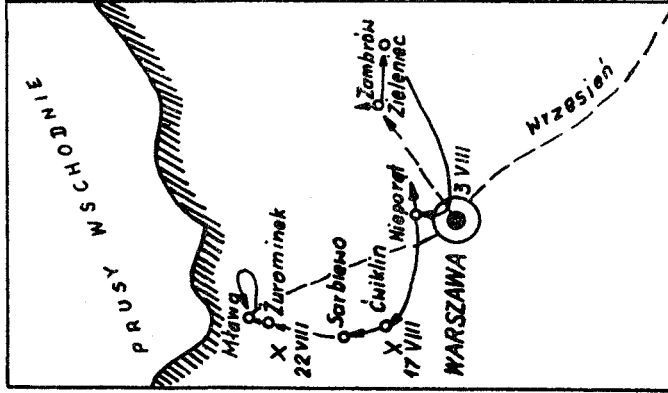
Na północ dla obrony przeprawy pod Brokiem został skierowany 1 szwadron, 2 zaś i 3 pod dowództwem majora Kuleszy walczyły pod Zambrowem, gdzie między innymi ranni zostali ppor. Teodor Berlach-Tukalski i pchor. Bogdan Pniewski. Później szwadrony wycofały się stopniowo za rzekę Kosówkę, Liwiec, Ossownicę, osłaniając odwrót piechoty na przedmoście Warszawy do rejonu Okuniewa.

W krytycznym momencie bitwy warszawskiej po utracie Radzymina dnia 14 sierpnia 201 Pułk Szwoleżerów był wysunięty przez gen. dyw. Lucjana Żeligowskiego w stronę rzeki Królewski Kanał, dla osłonięcia Jabłonny od wschodu. Pod Nieporętem doszło do ciężkiej całonocnej walki 1 szwadronu ppor. Jana Skawińskiego z nacierającym pułkiem strzelców z 27 DP Armii Czerwonej (dalej: AC) Putny. W walkach tych poległ pchor. Jan Płoski. Poza ocaleniem artylerii w Nieporęcie, po wstrzymaniu nieprzyjaciela na 15 km od Warszawy, przyniosło to dwie korzyści taktyczne umożliwiające planowe przeciwnatarcie 19 BP płk. S. G. Wiktora Thommée na Wólkę Radzymańską. Były to pierwsze sukcesy.

Z chwilą odbicia Radzymina przesunięto pułk forsownym marszem pod Płońsk, do składu formowanej „Północnej Dywizji Jazdy” płk. Gu-

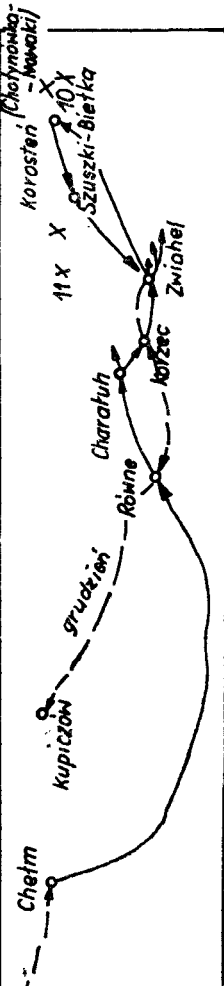
stawa Orlicz-Dreszera. Dnia 17 sierpnia stanął mjr Kulesza w miejscowości Baboszewo k. Ćwiklina rozpoczynając bój wyłącznie szwadronami liniowymi, bez udziału broni maszynowej, której pułk jeszcze nie posiadał. Trzem pułkom strzelców radzieckich z 18 DP AC, wspartym artylerią, nacierającym z Marcelina w kierunku Płońska, stawiały czoło pod Ćwiklinem i Baboszewem 1, 2 i 4 szwadrony 201 Pułku Szwoleżerów walcząc pieszo w ciągu sześciu godzin, aż do wyczerpania ostatniego ładunku. Szwadrony ochotnicze zatrzymały i związały nieprzyjaciela umożliwiając szarżę na jego tyły 1 Pułkowi Szwoleżerów, przyczyniając się do zniweczenia zamiarów przeciwnika, kierującego się na tyły 5 armii gen. dyw. inż. Władysława Sikorskiego. Krwawymi stratami zostało okupione to powodzenie. Dowódca pułku mjr Kulesza został ciężko ranny, prowadząc kontratak na bagnety. Dowodzenie pułkiem objął rtm. Rudolf Dreszer. W boju tym zostały zdobyte pierwsze krzyże *Virtuti Militari*. Na specjalną uwagę zasługiwało odznaczenie krzyżem VM dcy 1 szwadronu ppor. Jana Skawińskiego. Otrzymał to zaszczytne wyróżnienie nie tylko jako pierwszy szwoleżer pułku, lecz w ogóle jako trzeci odznaczony oficer 5 armii. Krzyż wręczył mu osobiście gen. Sikorski bezpośrednio na polu bitwy. Niebawem nastąpił odwrót nieprzyjaciela na wschód wzdłuż granicy Prus Wschodnich. Pod Dłużniewem dnia 20 sierpnia szarżą 1 i 3 szwadronu sforsowawszy rzekę Raciążnicę, bronioną przez nieprzyjaciela, rozpoczął pułk pościg na Goszczyn—Mławę. Dowodzona przez mjr. Piotra Głogowskiego 9 Brygada Jazdy, do której należał pułk, dopadła 22 sierpnia tylną straż Korpusu Konnego Gaja pod Żurominkiem (poległ ppor. Pruszkowski). Pułk dowodzony przez rtm. Rudolfa Dreszera przebił się przez dwie linie okopanej piechoty radzieckiej i wpadł na zbliżający się pułk Kozaków. Uderzenie szwoleżerów zadecydowało o powodzeniu. Odrzucono Kozaków, wzięto jeńców i liczny tabor. Po ukończeniu walk na północy przerzucono dywizję płk. Orlicz-Dreszera na południe, na Wołyń. Dnia 11 września przekroczył 201 Pułk Szwoleżerów Bug pod Kosmowem, rozpoczynając działania zaczepne w składzie nowo sformowanego Korpusu Jazdy płk. Juliusza Rómł, przez Równe, Korzec. W czasie manewru brygady od północy na Korzec stoczył pułk bój w lasach pod Charałużem 25 września odrzucając brygadę radziecką „Płastunów” za Słucz. Na południe od Zwiahła stanął pułk nad Słuczem pod Smoldyrewem, skąd wykonał wypad 1 października na wschodni brzeg, broniony przez 3 Taraszczański pułk piechoty. W szczególności odznaczył się 2 szwadron dowodzony przez rtm. Juliusza Dreszera, szarżując na piechotę radziecką pod Czernicą.

Działania wojenne zamknął zagon na Korosteń w okresie od 8 do 12 października. Po dwóch dniach marszu za Słuczem otrzymał 201 Pułk Szwoleżerów zadanie odciążenia Korostenia od Kijowa. Stojąc okrakiem na

MARSZE I BOJE 201 P. SZWOL.
1920 r.

- marsze bojowe
- - - transporty - przemarsze
- X większe boje (całoty pułku)

Marsze i boje 201 Pułku Szwoleżerów w 1920 r.

torze kolejowym pod Chotynówką i Nowakami, 11 października stoczyli szwoleżerowie walkę z pociągiem pancernym „Subotkin” i pułkiem piechoty radzieckiej. Piechotę tę, wycofującą się wzdłuż toru kolejowego spod Korostenia, częściowo wciągnięto w zasadzkę, częściowo rozbito szarżą 3 szwadronu i zmuszono do poddania się. Drogę powrotną z tej wyprawy odcięła 9 Brygadzie Jazdy 7 DP AC — przy wyjściu z lasu pod Suszkami i Biełką. Energiczny atak rtm. Ludwika Szwejcera trzema szwadronami 201 Pułku Szwoleżerów, połączony z manewrem 1 Pułku Szwoleżerów na Biełkę z lewego skrzydła, otworzył drogę do Słuczy.

Po powrocie z zagonu pułk stanął na dłuższy postój w rejonie Jarunia—Smoldyrewo i Sujemców. Postój ten trwał do połowy listopada, a po kilkunastodniowym pobycie w Kuźminie i Horyńgradzie pułk odszedł ze strefy rozejmowej na zachód wraz z całym korpusem gen. bryg. Juliusza Rómmla.

Po rozejmie, na zimę, w grudniu 1920 r. pułk przeszedł do Kupiczowa pod Kowlem. Tutaj powrócił wyleczony z ran mjr Kulesza. Wkrótce nadszedł rozkaz ministra spraw wojskowych (L. 25/MOB z 27 grudnia) równający ten pułk ochotniczy z innymi starymi pułkami jazdy polskiej i zmieniający jego nazwę na 3 Pułk Szwoleżerów.

W czasie wojny polsko-radzieckiej poległo i zmarło z ran: 5 oficerów i podchorążych, 8 podoficerów i 39 szwoleżerów. Rannych zostało: 7 oficerów, 36 szeregowców. Ogółem za wojnę 1920 r. nadano pułkowi 32 ordery *Virtuti Militari* (11 oficerów, 4 podchorążych, 11 podoficerów i 6 szwoleżerów) oraz 172 Krzyże Walecznych (21 oficerów, 6 podchorążych i 145 szeregowych).

Podczas zaledwie 3-miesięcznych bojów pułk zdobył: około 4300 jeńców, 36 ciężkich karabinów maszynowych, 7 dział, sto kilkadziesiąt koni, kilkaset wozów i wiele bydła.

3 PUŁK SZWOLEŻERÓW

OKRES DOWODZENIA PUŁKIEM PRZEZ MJR./PPLK./PLK. STEFANA KULESZĘ

W lutym 1921 r. 3 Pułk szwoleżerów został przeniesiony do Płocka celem reorganizacji, z przydziałem do 4 BJ płk. Nałęcz-Nieniewskiego.

Zwalnianie się ochotników z wojska i demobilizacja oraz brak furazu spowodowały bardzo ciężkie warunki pielęgnacji koni. Na jednego szwoleżera przypadało 10 koni do pielęgnacji. Jako uzupełnienie napłynęli do pułku pierwsi szwoleżerowie z poboru przysyłani przez szwadron zapasowy 1 Pułku Szwoleżerów. Przybyli też w tym czasie nowi oficerowie i podoficerowie: por. Stanisław Bukraba, pchor. Stefan Bogusławski, por. Emil Gruszecki, pchor. Ludwik Ignaczak, por. Stefan Mossor, pchor. Jan

Leśniewski, ppor. Teodor Berlach-Tukalski, pchor. Wiktor Lewgowd, ppor. Stanisław Daniec, pchor. Michał Łaski, ppor. Leon Panczakiewicz, pchor. Mieczysław O'Berg.

Przydzielony został również z gronem innych podoficerów kpr. Stefan Kosiński z 7 Pułku Ułanów, późniejszy długoletni zasłużony podoficer pułku i oficer Armii Krajowej w Powstaniu Warszawskim. W sierpniu odszedł z pułku do pracy w swoim zawodzie dotychczasowy adiutant pułku ppor. inż. architekt Zygmunt Protassewicz, jego stanowisko objął por. Edward Witkowski. Rotmistrz Rudolf Dreszer został odkomenderowany do Wyższej Szkoły Wojennej.

Jesienią pułk został przeniesiony z Płocka do Wołkowyska. W tym czasie skład korpusu oficerskiego przedstawiał się następująco: mjr Stefan Kulesza, rtm. Edmund Tarnasiewicz-Heldut, por. Bent, por. Walerian Bogusławski, por. Koperczyński, por. Jan Kossowski, por. Tadeusz Mencil, por. Stefan Mossor, por. Jan Skawiński, por. Stanisław Bukraba, por. Emil Gruszecki, por. Stanisław Tadeusz Hejnich, por. Meller, ppor. Edward Capała, ppor. Stanisław Daniec, ppor. Hofmoki-Ostrowski, ppor. Januszewski, ppor. Jan Leśniewski, ppor. Lubowiecki, ppor. Lasocki, ppor. Kazimierz Lewak, ppor. Mejer, ppor. Mieczysław O'Berg, ppor. Leon Panczakiewicz, ppor. Zygmunt Protassewicz, ppor. Romuald Traichel, pchor. Stefan Bogusławski, pchor. Jan Chłudziński, pchor. Grzegorz Dobrowolski, pchor. Ludwik Ignaczak, pchor. Wiktor Lewgowd, pchor. Łabecki, ppor. Adam Waśniewski.

Wczesną wiosną 1922 r. obywatele płocky, byli ochotnicy pułku, podjęli inicjatywę ufundowania sztandaru dla pułku. Płachta sztandarowa została wyhaftowana w zakładach tkackich w Płocku. Na niej też widnieją emblematy ziemi płockiej. Różni się tym od innych sztandarów przepisowych, że krzyż wojskowy amarantowy, naszyty na tło białe, pokryty jest z obu stron złotą siatką. Płachta przymocowana była do drzewca 14-centymetrowymi srebrnymi gwoździami. Wręczenie sztandaru odbyło się nadzwyczaj uroczyście 2 kwietnia przed Pałacem Łazienkowskim w Warszawie. Po nabożeństwie odprawionym przez ks. Tokarzewskiego w kaplicy pałacowej rozpoczęły się ceremonie poświęcenia i wbijania gwoździ. Rodzicami chrzestnymi byli Pelagia Kuleszyna (żona dowódcy pułku) i Tadeusz Sułowski, ówczesny prezes Związku Ziemiaków Płockich.

Marszałek Piłsudski wbił pierwszy gwóźdź, następne generalicja: gen. dyw. Daniel Konarzewski, gen. dyw. Józef Leśniewski, gen. dyw. Aleksander Osinski, gen. dyw. Tadeusz Rozwadowski, gen. dyw. Władysław Sikorski, gen. dyw. Kazimierz Sosnkowski, gen. bryg. Juliusz Rómmel, reprezentanci innych pułków płk Gustaw Orlicz-Dreszer, ppłk Janusz Głuchowski, ppłk Wincenty Jasiewicz oraz przedstawiciele społeczeństwa warszawskiego i płockiego. W uroczystości brał również udział szef fran-

cuskiej misji wojskowej gen. Henrys' oraz wielu innych wojskowych. Byli też obecni przedstawiciele Związku Ziemiań Mazowieckich i wice-minister rolnictwa, były ochotnik pułku, Ubysz, oraz jako przedstawiciel Związku Literatów Artur Oppman (Or-Ot). Przy dźwiękach hymnu narodowego marszałek Piłsudski wręczył sztandar dowódcy pułku mjr. Stefanowi Kuleszy, który przyjął go klęcząc, i oddał następnie pocztowi sztandarowemu. Przy wręczaniu sztandaru odegrano po raz pierwszy marsz pułkowy, skomponowany przez kapelmistrza Jerzego Łazarewa.

Następnie przed sztandarem, marszałkiem Piłsudskim i generalicją przedefiladował szwadron honorowy Pułku przybyły z Wołkowyska wraz z trębaczami (orkiestra), jako eskorta honorowa, oraz ochotnicy — szwoleżerowie, którzy gremialnie zjechali się ze wszystkich stron Polski, by wziąć udział w niezwykłej a bliskiej ich sercu uroczystości.

W skład pocztu sztandarowego dwuplutonowego szwadronu honorowego wchodził: dowódca pocztu sztandarowego por. Tadeusz Waśniewski, sztandarowy wchm. Stefan Baracco, of. podsztan. ppor. Stanisław Daniec; dowódca szwadronu rtm. Edmund Tarnasiewicz-Heldut, dca 1 plutonu por. Jan Skawiński, zca st. wchm. Kołasiński, dca 2 plutonu por. Sławomir Zarzycki, zca wchm. Stefan Kłosiński, szef szwadronu wchm. Czerwiński (były kolega Budionnego z armii carskiej), pluton trębacz pod batutą kapelmistrza Jerzego Łazarewa.

Oprócz wymienionych obecni byli na uroczystości oficerowie pułku: rtm. Ludwik Szwejcer, por. Stefan Mossor (adiutant pułku), por. Dobnarowicz, ppor. Jan Leśniewski i ppor. Michał Łaski.

Po defiladzie szwadron honorowy wraz z trębaczami przemaszerował Alejami Ujazdowskimi i Nowym Światem na ul. Czackiego 16, gdzie zakwaterował do czasu odjazdu do Wołkowyska u oficera rezerwy Bertlakowskiego (ochotnika pułku). Po południu w kościele garnizonowym przy ul. Długiej biskup połowy gen. dyw. dr Stanisław Gall dokonał poświęcenia tablicy pamiątkowej, ufundowanej przez pozostałych przy życiu dawnych towarzyszy broni. Zniszczona w czasie II wojny światowej, znajdowała się po prawej stronie kościoła, gdzie obecnie po wojnie znajduje się tablica poległych kapelanów.

Wieczorem odbyło się spotkanie marszałka Piłsudskiego z żołnierzami pułku w lokalu Warszawskiego Towarzystwa Wioślarskiego przy ul. Foksal. W serdecznej atmosferze i żołnierskim nastroju marszałek, podkreślając wspaniałe wyczyny pułku w czasie wojny, zapowiedział przeniesienie pułku do innego lepszego garnizonu („Żołnierz Polski” nr 14, 15, 16 z 16 IV 1922, s. 26).

W końcu maja 1922 r. rozkazem ministra spraw wojskowych pułk został przeniesiony do Suwałk, gdzie zajął koszary przy ul. Sejneńskiej

(obecnie Armii Czerwonej) nad brzegiem Czarnej Hańczy³. Odejście do Suwałk poprzedziła w dniu 3 Maja ostatnia defilada pułku po raz pierwszy ze sztandarem, orkiestrą i w szyku konnym. Po raz pierwszy odbyły się również zawody piłki nożnej drużyny pułku, w których wystąpili m.in. por. Gruszecki, Traichel i Chłudziński.

Dnia 2 sierpnia Pułk swoje święto pułkowe (data wyruszenia na front) obchodził już w Suwałkach (opis święta został zamieszczony w „Żołnierzu Polskim” nr 36 z 3 IX 1922). W czasie święta szwoleżerowie nowo wcieleni złożyli przysięgę na sztandar pułku, a defiladę odebrał dca 4 Brygady Jazdy płk Śląski. Wieczorem w salach Resursy Obywatelskiej odbył się raut.

Niejednolite dotychczas uzbrojenie pułku, od 1922 r. ujednolicono:

— kbk — austriackie Manlichera wz. 95, od 1926 r. — rosyjskie Mosina, przystosowane do amunicji polskiej i bagnetu austriackiego, od 1928 r. — polskie Mausera;

— szable od 1922 r. polskie wz. 21, od 1937 r. — wz. 34;

— lance od 1922 r. francuskie bambusowe, stopniowo wymienione na metalowe;

— rkm od 1922 r. francuskie Chauchat, od 1928 r. polskie Browninga;

— ckm od 1922 r. austriackie Schwarzlose na jukach i taczankach, od 1926 r. — niemieckie Maxima, przystosowane do juków i podstaw austriackich, od 1936 r. polskie wz. 30 (Browning);

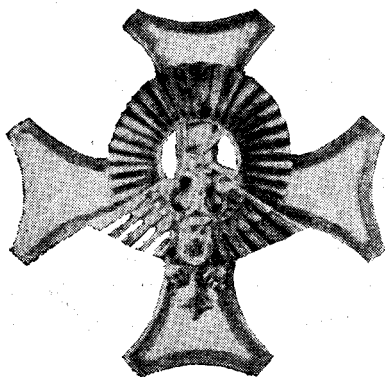
— siodła od 1922 r. austriackie kawaleryjskie, od 1927 r. — polskie wz. 25, od 1938 r. polskie wz. nowy.

W roku 1922 wprowadzono zatwierdzoną przez MSWojsk. Odznakę Pułkową według projektu por. Stefana Mossora. Przedstawiała ona krzyż wielkości 3,5 na 3,5 cm z białego metalu, biało emaliowanego, mający amarantowe obramowanie, na krzyżu złote słońce z promieniami, na słońcu srebrny orzeł. Odznakę nadawał dowódca pułku na wniosek oficerów posiadających już odznakę: oficerom po dwóch latach służby, podoficerom za wyjątkowe zasługi.

Pułk nosił barwy amarantowe na czapkach, propoczykach, szaserach, rękawach trębaczy itp. Zmienione zostały na kolor ciemnożółty rozkazem ministra nr 2/28, poz. 20 z 1 I 1928 r.

Pamiętny dla pułku rok 1922 został niejako zakończony 12 listopada trzecim okrężnym biegiem dystansowym 4 Brygady Jazdy, w którym

³ Szwoleżerowie zajęli kompleks koszar w Suwałkach ograniczony od północy ulicą Sejneńską (obecnie Armii Czerwonej), od południa Czarną Hańczą, od zachodu ulicą Utrata Długa i od wschodu torem kolejowym Suwałki—Augustów. Były to dawne carskie koszary Huzarów Pawłogradzkich Lejbguardii Jego Wielicestwa, pułku, z którym w czasie kampanii 1812 r. walczył Jan Hipolit Koziełtułski. Historia czasem płata dziwne figle.

Fot. 1. Odznaka pułkowa według projektu S. Mossora, zatwierdzona w 1922 r.

2 zbiorczy szwadron pułku pod dowództwem por. Bukraby zajął I miejsce. Również indywidualny bieg dystansowy wygrał por. Bukraba na koniu „Hetman” („Żołnierz Polski” nr 46 z 12 VI 1922).

Dnia 8 V 1923 r. odbyła się druga z kolei przysięga nowego rocznika na sztandar pułkowy. Złożyli ją też nie zaprzysiężeni dotychczas oficerowie, m.in. ppor. Bronisław Korwin-Piotrowski i inni o trudnych dziś do ustalenia nazwiskach.

Na konkursach hipicznych w Warszawie duży sukces odniósł por. Stanisław Bukraba wygrywając tzw. Konkurs Prezydenta na koniu „Amor”.

W roku 1924 wystąpiły pewne niepokoje polityczne na wschodniej granicy Rzeczypospolitej. Trzeba zaznaczyć, że jeszcze nie istniał Korpus Ochrony Pogranicza. W związku z tą sytuacją pułk był zmuszony wydzielać tzw. „oddziały asystencyjne”. Wiosną pułk wymaszerował na granicę litewską do Oran, w sierpniu ponowne zadania asystencyjne wykonywał na Białorusi w okolicach Swiły i Głębokiego, gdzie przebywał do grudnia.

Do pułku został przydzielony po promocji ppor. Tadeusz Pytkowski.

Na podstawie Rocznika Oficerskiego 1924 r. skład pułku przedstawiał się następująco: mjr Stefan Kulesza, mjr Rudolf Dreszer, mjr Romuald Niementowski, mjr Ludwik Szejczer, rtm. Żuławski, rtm. Edmund Tarnasiewicz-Heldut, rtm. Stanisław Lewicki, rtm. Jan Jerzy Braclawski-Herman, rtm. Stefan Mossor, rtm. Walerian Bogusławski, por. Mitraszewski, por. Jan Zarzycki, por. Ludwik Rojkiewicz, por. Stanisław Tadeusz Hejnich, por. Edward Witkowski, por. Stanisław Bukraba, por. Tadeusz Waśniewski, por. Aleksander Próchnicki, por. Jan Skawiński, por. Emil Gruszecki, por. Teodor Berlach-Tukalski, por. Lewak, por. Edward Capała, ppor. Wiktor Lewgowd, ppor. Leon Panczakiewicz, ppor. Stanisław Daniec, ppor. Mieczysław O’Berg, ppor. Jan Leśniewski, ppor. Janu-

szewski, ppor. Stefan Bogusławski, ppor. Łabęcki, ppor. Romuald Traichel, ppor. Michał Łaski, ppor. Stanisław Stankiewicz, ppor. Jan Chludziński, ppor. Bronisław Piotrowski, ppor. Ludwik Ignaczak, ppor. Tadeusz Pytkowski.

Dnia 8 V 1925 r. w pułku dorocznym zwyczajem odbyła się przysięga nowego rocznika i nadanie odznak pułkowych oficerom i podoficerom. Na odbywających się zawodach konnych o Mistrzostwo Wojska III miejsce zajął por. Edward Witkowski na koniu „Hrabia”.

W maju 1926 r. w związku z ustaleniem obowiązującej maści koni dla 3 Pułku Szwoleżerów nastąpiła wymiana koni w ramach dywizji kawalerii. Pułk stracił wiele wartościowych koni otrzymując kare, które przedstawiały znacznie gorszy materiał i były trudniejsze do utrzymania i pielęgnacji. Po promocji w Oficerskiej Szkole Kawalerii zostali przydzieleni do pułku ppor. Józef Więckowski i ppor. Piotr Medyna.

W roku 1926 skład osobowy pułku przedstawiał się następująco:

d o w ó d c a mjr Stefan Kulesza; zca dcy mjr Romuald Niementowski; kwatermistrz rtm. Walerian Bogusławski; adiutant por. Marian Frejlich.

1 s z w a d r o n: dca por. Jan Zarzycki; dca plutonu por. Michał Łaski; dca plutonu por. Tadeusz Pytkowski.

2 s z w a d r o n: dca por. Stanisław(?) Lewicki; dca plutonu ppor. Romuald Traichel.

3 s z w a d r o n: dca por. Stefan Mossor; dca plutonu ppor. Józef Więckowski.

4 s z w a d r o n: dca rtm. Jan Skawiński; dca plutonu por. Edward Capała; dca plutonu ppor. Piotr Medyna.

s z w a d r o n c k m: dca por. Tadeusz Rojkiewicz; dca plutonu ppor. Jan Chludziński.

p l u t o n ł ą c z n o ś c i: dca por. Kazimierz Lewak.

Jak z powyższego wykazu wynika, tylko 1 i 4 szwadron miały po 3 oficerów, natomiast 2 i 3 po 2 oficerów. Wynikało to z małej liczby oficerów oraz z tego, że mniej liczne były roczniki poborowe. Również w tym roku odszedł do 5 Pułku Strzelców Konnych por. Bronisław Korwin-Piotrowski.

W roku 1927 po promocji w Oficerskiej Szkole Kawalerii w Grudziądzu przybył ppor. Ludwik Grudziński, którego przydzielono do 2 szwadronu, oraz mjr kontraktowy Jerzy Ordanowski (Ukrainiec) do 4 szwadronu. W tym roku z pułku odeszli: por. Stanisław Bukraba do 8 Pułku Ułanów, por. Jan Skawiński na dowódcę Białostockiego Szwadronu Samochodów Pancernych, por. Jan Zarzycki do Sztabu 1 Dywizji Kawalerii.

Od 1 I 1928 r. nastąpiła zmiana barw pułku: na podstawie rozkazu ministra spraw wojskowych nr 2/28, poz. 20 otoki na czapkach-szwoleżer-

kach, proporczyki, szasery noszone były odtąd w kolorze żółtym z białą żyłką.

Został zorganizowany pluton trębaczy pod kierunkiem kapelmistrza Maurycyego Starka. W skład plutonu m.in. wchodził: wchm. Antoni Gasiński, wchm. Piotr Kozarski, wchm. Aleksander Krzyżewski, wchm. Julian Lewandowski, długoletni zca kapelmistrza, wchm. Kornel Sewastianuk, plut. Jerzy Klimkowski, kpr. Wacław Jabłoński, kpr. Aleksy Ryżow, szwol. Jan Dąbrowski, szwol. Jan Kuszewski, szwol. Jerzy Wasilewski. Ponieważ pułk nie miał etatu dla kapelmistrza, został on zaangażowany i był opłacany ze składek oficerów.

W roku 1928 odeszli z pułku do Wyższej Szkoły Wojennej rtm. Emil Gruszecki i rtm. Stefan Mossor. Do pułku zostali przydzieleni nowo mianowani absolwenci Oficerskiej Szkoły Kawalerii: ppor. Konrad Janiszewski do szwadronu ckm, ppor. Józef Ostrowski do 3 szwadronu, ppor. Rudolf Plocek do 1 szwadronu. Skład pułku:

d o w ó d c a mjr Stefan Kulesza; zca dcy mjr Romuald Niementowski; kwatermistrz mjr Wróblewski.

1 s z w a d r o n: dca por. Jan Zarzycki; por. Michał Łaski, ppor. Rudolf Plocek.

2 s z w a d r o n: dca por. Stanisław Lewicki.

3 s z w a d r o n: dca rtm. Stefan Mossor, potem rtm. Edward Witkowski; por. Józef Więckowski, por. Piotr Medyna, ppor. Józef Ostrowski.

s z w a d r o n c k m: dca rtm. Tadeusz Rojkiewicz; ppor. Konrad Janiszewski, chor. Paweł Kot.

p l u t o n ł ą c z n o ś c i: dca por. Lewak.

W roku 1929 został przydzielony do pułku na własną prośbę, po ukończeniu Szkoły Podchorążych Kawalerii, ppor. Adam Malewski. W obsadzie personalnej zaszły drobne zmiany. Adiutantem pułku został rtm. Jan Leśniewski (do 1931). Major kontraktowy Jerzy Ordanowski objął stanowisko dowódcy ujeżdżaczy koni remontowych. Obsada personalna uległa również pewnym zmianom: dowódcą 1 szwadronu został por. Michał Łaski, oficerowie młodszy: ppor. Konrad Janiszewski, ppor. Rudolf Plocek; dowódcą 2 szwadronu mianowano rtm. Henryka Kosińskiego (przybył z 3 Pułku Ułanów), ofic. młodszy: ppor. Ludwik Brudziński; dowódcą 3 szwadronu został rtm. Edward Witkowski, ofic. młodszy: ppor. Józef Ostrowski; dowódcą 4 szwadronu mianowano por. Leona Panczakiewicza; dowódcą szwadronu ckm został por. Ludwik Ignaczak, młodszy oficerowie: por. Jan Chłudziński i ppor. Adam Malewski; dowódca plutonu łączności por. Wiktor Lewgowd; kwatermistrzostwo: mjr Wróblewski, por. Stefan Bogusławski, por. Traichel, por. Pytkowski; lek. med. Józef Leszkowicz; lek. wet. kpt. J. Adamek.

Na polecenie Wojskowego Biura Historycznego rtm. Emil Gruszecki

napiisał *Zarys historii wojennej 3 pułku szwoleżerów*. Dnia 20 VI 1929 r. udał się do Małej Wsi k. Belska, gdzie w krypcie miejscowego kościoła spoczywają prochy płk. Jana Kozietulskiego. Został gościnnie przyjęty przez ks. Lubomirskich, którym zadedykował egzemplarz *Zarysu historii...* Zapowiedział też rychły przyjazd delegacji pułku. Delegacja pułku w składzie: rtm. Edward Witkowski i por. Jan Chludziński 30 listopada złożyła w Małej Wsi hołd Szefowi Pułku w 121 rocznicę szarży po Samosierrą.

OKRES DOWODZENIA PUŁKIEM PRZEZ PPLK. ZDZISŁAWA KWIATKOWSKIEGO

W okresie dowodzenia pułkiem przez mjr./ppłk. Kuleszę, mimo sukcesów w wyszkoleniu, nastąpiło rozluźnienie dyscypliny, zdarzały się dość często przypadki kumoterstwa, pijaństwa i karciarstwa. Dnia 26 III 1930 r. nastąpiła zmiana dcy pułku. Ppłk Kulesza odszedł na stanowisko dcy Brygady Kawalerii „Hrubieszów”, dowództwo pułku objął ppłk Zdzisław Kwiatkowski z 10 Pułku Ułanów.

Odszedł też z pułku mjr Wróblewski, a na stanowisko kwatermistrza został wyznaczony mjr Słomowski z 17 Pułku Ułanów. Na skutek zachadzenia w swoim mieszkaniu umarł on wkrótce, a na jego miejsce kwatermistrem pułku został mjr Tadeusz Mikke z 1 Pułku Ułanów.

Dotychczas obchodzone uroczystości święta: 2 sierpnia, data wyruszenia pułku na front w 1920 r., i 2 kwietnia, data wręczenia sztandaru pułkowi przez marszałka J. Piłsudskiego, postanowiono połączyć i obchodzić w dniu 8 maja. Od kilku lat bowiem w tym dniu składano przysięgę na sztandar, a data nie kolidowała z okresem corocznych manewrów.

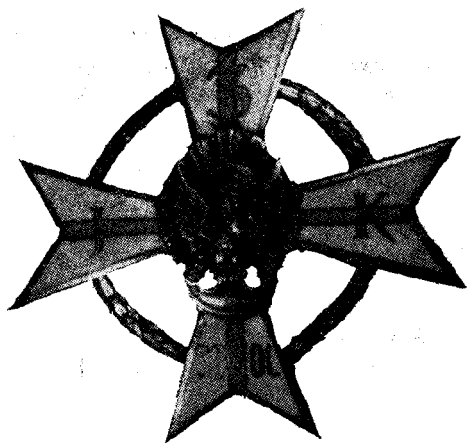
Uroczystości dziesięciolecia pułku odbyły się w dniach 29 czerwca — 2 lipca w obecności prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego. W ciągu dziesięciolecia pułk osiągnął wysoki poziom wyszkolenia i zagospodarowania. Koszary przy ul. Sejneńskiej, chociaż murowane, częściowo były ruiną. Dzięki wysiłkom kolejnych kwatermistrzów: mjr. Tarnasiewicza, mjr. Bogusławskiego, mjr. Lewickiego, mjr. Wróblewskiego, mjr. Mikke, ofiarnej pracy podoficerów i wszystkich szwoleżerów koszary i stajnie doprowadzono do prawie wzorowego stanu. Pułk miał izbę chorych, ambulans weterynaryjny z salą zabiegową, kuchnię z salą jadalną na stan całego pułku, rusznikarnię, pralnię mechaniczną, łaźnię z prysznicami i wannami, kuźnię z warsztatem mechanicznym, warsztaty krawieckie i rymarskie, kino, spółdzielnię, kasyno podoficerskie, kasyno oficerskie, strzelnicę dwuosiową do strzelań szkolnych, bibliotekę i zakład fryzjerski. W latach następnych wybudowano własnym pomysłem i przemyśłem krytą ujeżdżalnię i krytą murowaną woltyżernię. Wielkim zmartwieniem był plac ćwiczeń mający twarde kamieniste podłoże. Mimo starań i różnych ulepszeń, plac utrudniał jazdę konną, szczególnie sportową, dlatego wykorzystywano do maksimum jazdę w terenie.

Do obchodu święta dziesięciolecia pułk przystąpił więc w pełni przygotowany i dumny ze swych osiągnięć. W czasie dwudniowego pobytu Ignacego Mościckiego, gościa pułku, odbyła się na polach Papierni pod Suwałkami uroczysta msza polowa a później defilada, w której wzięły udział wszystkie jednostki garnizonu Suwałki. Po mszy, już na terenie koszar, Prezydent odsłonił pomnik — popiersie Szefa Pułku płk. J. Kozińskiego. Popiersie wykonano z brązu według projektu artysty rzeźbiarza Jackowskiego. Stało ono naprzeciw głównej bramy wjazdowej do koszar.

Po odsłonięciu pomnika Ignacy Mościcki udekorował wyróżnionych oficerów i podoficerów odznaczeniami, po czym odbył się wspólny obiad żołnierski na placu, a wieczorem raut w kasynie oficerskim. W czasie swego pobytu prezydent mieszkał w specjalnie przystosowanym do tego celu budynku dowództwa pułku.

Od tego dnia oficerowie i podoficerowie otrzymywali nadane im odznaki pułkowe, a ci, co mieli je według starego wzoru (z amarantowym kolorem), otrzymali nowe (z kolorem żółtym).

Od 1 VII 1930 r., po wydaniu przez MSWojsk. przepisu ramowego, zmieniono odznakę na zaprojektowaną przez ppor. Adama Malewskiego — krzyż 4×4 cm z białego metalu, biało emaliowany, z ciemnożółtym paskiem pośrodku ramion, na krzyżu złote słońce z promieniami, na słońcu srebrny orzeł, na lewym ramieniu krzyża J, na prawym duże K (nazwisko Jana Kozińskiego), na górnym ramieniu 3, na dolnym SZWOL. Ramiona krzyża połączone wieńcem laurowym. Dla szeregowych forma taka sama jak dla oficerów tłoczona z białego metalu⁴. Zatwierdzona przez MSWojsk. (dziennik rozkazu nr 16/30 poz. 191).

Fot. 2. Odznaka pułkowa według projektu A. Malewskiego, zatwierdzona w 1930 r.

⁴ Patrz aneks.

Miłym akcentem było napisanie przez Antoniego Bogusławskiego wiersza pt. „Toast” ku czci 3 Pułku oraz wszystkich pułków Kawalerii, jak również wiersza autorstwa Artura Oppmana na intencję dziesięciolecia pułku.

Prezydent w rozmowie z ppłk. Stefanem Kuleszą i dcą pułku ppłk. Zdzisławem Kwiatkowskim wyraził swoje uznanie dla wyszkolenia i zakwaterowania pułku, obiecał pułkowi budowę krytej ujeżdżalni, ogrodzenie całości koszar i sprowadzenie ziemi z pobojowiska pod Samossierą. Skład korpusu oficerskiego w dniu dziesięciolecia pułku był następujący:

d o w ó d c a ppłk Zdzisław Kwiatkowski; zca dcy mjr Józef Pająk; kwatermistrz mjr Tadeusz Mikke; adiutant por. Jan Leśniewski; ofic. ds. mat. por. Edward Capała; ofic. ewid. pers. i żywn. por. Tadeusz Pytkowski; ofic. płatnik por. Stefan Bogusławski; szef kancelarii st. wchm. Wacław Bielakowski.

1 s z w a d r o n: dca por. Michał Łaski; ppor. Rudolf Plocek, ppor. Konrad Janiszewski; szef st. wchm. Stefan Baracco.

2 s z w a d r o n: dca rtm. Henryk Kosiński; por. Andrzej Pruszyński, por. Ludwik Brudziński; szef st. wachm. Marcin Zielonka.

3 s z w a d r o n: dca rtm. Edward Witkowski; por. Romuald Traichel, ppor. Józef Ostrowski; szef wchm. Stefan Mazur.

4 s z w a d r o n: dca rtm. Leon Panczakiewicz; por. Piotr Medyna; szef wchm. Wincenty Dominiczak.

s z w a d r o n c k m: dca por. Jan Chłudziński; por. Józef Więckowski, ppor. Adam Malewski; szef st. wchm. Stefan Kłosiński.

p l u t o n ł ą c z n o ś c i: dca por. Witold Lewgowd; szef wchm. Stefan Pankan.

o d d z i a ł k o n i r e m o n t o w y c h: dca mjr Jerzy Organowski.

s z w a d r o n z a p a s o w y (Grodno): dca mjr Słomowski; zca dcy rtm. Ludwik Ignaczak; szef st. wchm. Andrzej Machowski.

Jesienią przyszli do pułku nowo mianowani podporucznicy: ppor. Aleksander Siebielec i ppor. Wiktor Sommer.

Na specjalne wyróżnienie zasługiwał skład korpusu podoficerskiego pułku. Ofiarni, wspaniale wyszkoleni, koleżeńscy i zdyscyplinowani podoficerowie byli żołnierzami całym sercem oddanymi pułkowi. Corocznie przydzielani do pułku młodzi podporucznicy uczyli się rzemiosła wojskowego od starych wysłużonych podoficerów. Zarówno ci starzy podoficerowie z czasów wojny, jak i młodszy, wychowankowie pułku, zdali chlubnie egzamin w wojnie obronnej Polski 1939 r., a także w ruchu oporu.

Wykaz alfabetyczny podoficerów wg stanu z 1930 r.: plut. Anielski, kpr. Stefan Babacz, kpr. Balaun, st. wchm. Ctefan Baracco, wchm. Feliks Baranowski, st. wchm. Wacław Bielakowski, kpr. Stefan Bohatyrowicz, plut. Stefan Bojanowski, wchm. Brzeris, st. wchm. Bukowski, wchm. Teo-

dor Chart, plut. Stefan Danecki, st. wchm. Wincenty Dominiczak, wchm. Estal, wchm. Wincenty Gaca, st. wchm. Jan Glazer, plut. Benedykt Gutowski, wchm. Jan Góra, kpr. Waclaw Jabłoński, plut. Jagła, kpr. Mieczysław Jasiński, wchm. Kiryłowicz, st. wchm. Stefan Kłosiński, wchm. Józef Konopka, wchm. Aleksander Krzyżewski, plut. Mieczysław Kuliowski, kpr. Kupich, wchm. Kurenda, wchm. Kwiatkowski, plut. Jan Laskowski, wchm. Józef Lemieszczuk, wchm. Lewandowski, plut. Józef Liersz, wchm. Stefan Mazur, kpr. Mikielski, plut. Miśkiewicz, wchm. M. Nalewajko, plut. Alojzy Drdoński, plut. Pankan, wchm. Feliks Piotrowski, wchm. Roman Raś, plut. Samborski, plut. Siwek, kpr. Ignacy Sutula, wchm. Leon Szpunt de Hochweld, kpr. Teodor Taranienko, st. wchm. Terlikowski, wchm. Ignacy Wajs, wchm. Feliks Wiczorkiewicz, plut. Wierzbicki, kpr. Wirzbicki, plut. Czesław Zieliński, wchm. Marcin Zielonka.

W 1931 r. zostali przydzieleni do pułku absolwenci Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu: ppor. Jerzy Bilwin do 2 szwadronu i ppor. Dyonizy Michelis do 3 szwadronu. Warto nadmienić, że z tej promocji został przydzielony do 5 Pułku Ułanów ppor. Franciszek Szabunia, który w latach 1939—1944 należał do AK i dowodził oddziałem partyzanckim 3 Pułku Szwoleżerów na Suwalszczyźnie, posługując się pseudonimami „Zemsta” i „Bohatyrowicz”. Skład brygady i pułku przedstawiał się następująco:

Dowódca brygady płk dypl. Rudolf Dreszer z 15 Pułku Ułanów (201 Pułk Szwoleżerów); szef sztabu mjr dypl. Stefan Ejchler z 7 Pułku Ułanów; ofic. sztabu rtm. Tadeusz Rojkiewicz z 3 Pułku Szwoleżerów.

Dowódca pułku ppłk Zdzisław Kwiatkowski; zca mjr Józef Pająk; kwatermistrz mjr Stanisław Uszyński; ofic. mob. rtm. Adam Wilczek; adiutant por. Józef Więckowski (do 1933 r.).

Dowódca 1 szwadronu por. Stefan Bogusławski, ppor. Aleksander Siebielec; dca 2 szwadronu rtm. Jan Leśniewski, ppor. Jerzy Bilwin; dca 3 szwadronu por. Andrzej Pruszyński, ppor. Dyonizy Michelis; dca 4 szwadronu rtm. Leon Panczakiewicz, por. Piotr Medyna; dca szwadronu ckm rtm. Ludwik Ignaczak, por. Jan Chłudziński, por. Adam Malewski, chor. Paweł Kot; dca plutonu łączności por. Ludwik Brudziński; lek. med. kpt. Józef Leszkowicz; lek. wet. mjr Józef Adamek, ppor. Jan Talecki.

W 1931 r. prezydent Ignacy Mościcki zaprosił na Zamek delegację pułku celem wręczenia urny z ziemią spod Samosierry. Delegacja udała się w składzie: ppłk Zdzisław Kwiatkowski, mjr Józef Pająk, por. Józef Więckowski. Przy wręczaniu urny obecny był szef Kancelarii Wojskowej Prezydenta — płk Janusz Głuchowski. Urna była kryształowa, koloru brązowego, zamknięta pokrywą kryształową. Umieszczona na podstawie, którą stanowiły trzy stylizowane orły z brązu z uniesionymi ku górze

skrzydłami. Całość spoczywała na cokole z czerwonego marmuru, którego boczne ścianki ozdobiono czakami i szablami z epoki napoleońskiej. Na podstawie znajdowała się plakietka z napisem:

Ziemia spod Samosierry, miejsca bohaterskiej szarży szwadronu szwoleżerów gwardii pod dowództwem szefa Jana Kozietulskiego w 1807 r., ofiarowana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej profesora Ignacego Mościckiego 3 Pułkowi Szwoleżerów. Ziemia ta przywieziona została do Polski przez profesora Szyszko-Bohusza w dniu 8 V 1930 r.

Całość, opleciona biało-czerwonym kordonkiem, zaopatrzona była pieczęcią lakową Prezydenta. Wykonana została przez firmę W. Gontarczyk w Warszawie (ul. Miodowa 19), wg projektu art. rzeźbiarza, którego nazwiska nie udało się ustalić. Urna ta spoczęła wśród pamiątek pułkowych w gablocie kasyna oficerskiego. W czasie wojny obronnej w 1939 r. zaginęła wraz z innymi pamiątkami pułku.

W ciągu 1923 r. zostali do pułku przydzieleni: ppor. Leon Malarewicz ze Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu, por. Maurycy Kuks przeniesiony z 8 Pułku Ułanów, rtm. Tadeusz Nowakowski (obecnie nie można ustalić, z którego przyszedł pułku) i por. adm. Romuald Kozdrowicz na stanowisko płatnika.

W lipcu gen. dyw. J. Rómmel, za zgodą MSWojsk., uroczyście przed frontem całego pułku wręczył dcy pułku, ppłk. Kwiatkowskiemu, partyturę marsza byłej 1 Dywizji Kawalerii, w składzie której walczył 1920 r. 201 Pułk Szwoleżerów. Marsz ten napisany był przez kapelmistrza Maurycyego Starka. Partytura starego marsza, kompozycji kapelmistrza Jerze-

Fot. 3. Święto pułkowe w 1932 r. — poczet sztandarowy

go Łazarewa, została złożona do Muzeum Pułkowego. Po odegraniu nowego marsza odbyła się przed gen. Rómmlem defilada. W czasie defilady wystąpił poczet sztandarowy w składzie: of. szt. ppor. Jerzy Bilwiń — kł. „Wiosna”, podof. szt. wchm. Teodor Chart — koń „Niezlomny”, podof. szt. kpr. Możejko, st. szwol. Sadowski, st. szwol. Krajewski, szwol. N.N.

W 1933 r. przyszedł do pułku mjr Edward Wania (9 Pułk Ułanów) na stanowisko kwatermistrza po majorze Uszyńskim. Rotmistrz Tadeusz Nowakowski został adiutantem na miejsce por. Więckowskiego, który odszedł do szwadronu ckm. Rotmistrz Jan Leśniewski został przydzielony do Brygady Kawalerii „Hrubieszów”. Ze Szkoły Podchorążych dla Podoficerów w Bydgoszczy zostali przydzieleni do pułku ppor. Bolesław Cegielski i ppor. Michał Rozmus.

Zarówno wyszkolenie pułku jak i praca kwatermistrzowska przynosiły wspaniałe rezultaty. Niestety w okresie manewrów letnich w sierpniu doszło do tragicznego wypadku utonięcia sześciu szwoleżerów. W okresie poprzedzającym manewry pułk przeprowadził szkolenie w pływaniu szwoleżerów z końmi na jeziorze w Płocicznie. Osiągnięto dużą sprawność pod tym względem.

Zwolennikiem nauki pływania, nie objętej zresztą regulaminem szkolenia, był ppłk Kwiatkowski⁵. Zarządził on ćwiczenie bojowe pułku z zadaniem przeprawy wpław przez Niemen. Straż przednia pułku jeszcze o świcie przepłynęła się wpław wraz z ckm na drugi brzeg zajmując przyczółek. Za strażą przednią przepłynął się cały pułk wpław bez wypadku. Ćwiczenie bojowe zapowiadało świetne wyniki. Do przeprawy pozostał pluton trębaczy, którym dowódca pułku często nakazywał brać udział w ćwiczeniach. Na jedyną tratwę, sporządzoną przez patrol pionierów, złożono instrumenty trębaczy i posadzono najmłodszych szwoleżerów — elewów z orkiestry. W czasie przeprawy na skutek, być może, zabawy elewów tratwa zaczęła się zanurzać. Silny prąd Niemna i wzajemne spychanie się elewów doprowadziły do zatonięcia sześciu elewów wraz z kapelmistrzem Kowalewskim.

Ten tragiczny wypadek pogrążył pułk w żałobie i smutku. Rezultatem tego było odejście w czerwcu 1934 r. dowódcy pułku na stanowisko komendanta Rejonowego Inspektoratu Koni (RIK).

Od chwili wypadku przez cały rok, do objęcia w czerwcu 1934 r. pułku przez ppłk. Edwarda Milewskiego, pułkiem dowodził p.o. mjr Józef

---

⁵ W czasie wojny 1920 r. ówczesny por. 4 Pułku Ułanów Kwiatkowski, będąc na froncie, w ciężkiej chwili przeprawy przez którąś z rzek przyrzekł sobie, że w czasie pokoju będzie szkolił w pływaniu żołnierzy i konie. Los zrządził, że został dcą pułku i miał możność urzeczywistnić powzięte przed wielu laty postanowienie.

Pająk, dotychczasowy zastępca dowódcy pułku. Swoim taktem i osobistym urokiem zjednał on sobie cały korpus oficerski i podoficerski, ciesząc się autorytetem i uznaniem.

OKRES DOWODZENIA PUŁKIEM PRZEZ PPLK./PLK. EDWARDA MILEWSKIEGO

W czerwcu 1934 r. przejął dowództwo pułku od mjr. Józefa Pająka nowy dowódca pułku ppłk Edward Milewski z 20 Pułku Ułanów (dawny ułan krechowicki). Major Pająk pozostał nadal jako zastępca dcy pułku. Przy objęciu pułku byli obecni gen. dyw. Juliusz Rómmel i szef Departamentu Kawalerii płk Piotr Skuratowicz.

Jesienią tego roku przybyli do pułku nowo mianowani: ppor. Jerzy Dziędzic ze Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu i ppor. Julian Paszki. Odszedł natomiast z pułku, prawdopodobnie do rezerwy, por. Maurycy Kuksz.

Na wiosnę 1935 r. został przydzielony do pułku z 1 Pułku Szwoleżerów mjr dypl. kontraktowy Piotr Djaczenko (narodowości ukraińskiej)⁶. Dnia 12 marca odszedł z pułku kwatermistrz mjr Edward Wania, na jego miejsce przyszedł z 24 Pułku Ułanów mjr Stanisław Bukraba, dawny frontowy oficer 201 Pułku Szwoleżerów. Odszedł również z pułku do 4 Pułku Ułanów rtm. Tadeusz Nowakowski, adiutant pułku; jego miejsce zajął por. Józef Ostrowski.

Dnia 12 maja 1935 r. zmarł Józef Piłsudski. W pogrzebie na Wawelu miały wziąć udział poczty sztandarowe wszystkich pułków. Z Suwałk wyjechały koleją poczty i oddział wartowy pod dowództwem por. Adama Malewskiego jako dowódcy warty z Brygady Kawalerii „Suwałki”. Prócz poczty oddział wartowniczy pełnił w określonym czasie wartę przy trumnie.

Rok 1935 przyniósł pułkowi bezapelacyjne pierwszeństwo w brygadzie. Pułk zdobył buńczuk za I miejsce w wyszkoleniu szwadronów liniowych (wylosowano 1 szwadron) i I miejsce w wyszkoleniu szwadronów ckm.

---

⁶ Piotr Djaczenko w latach okupacji okazał się kolaborantem i wrogiem Polski. Będąc w 1939 r. na Litwie w obozie jenieckim swoim zachowaniem wrogim wobec Polski spowodował protokółarne oświadczenie kolegów dyskredytujące go jako oficera. W l. 1940—1944 działał w Abwehrze na terenie Suwalszczyzny. Uniknął wyroku śmierci wydanego przez AK. Po wojnie zmarł w St. Zjednoczonych. Wzmianka o Djaczence wydaje się tu konieczna, gdyż w lit. dot. wojny określony jest jako b. zca dcy 3 Pułku Szwoleżerów. Tak m.in. u A. Omiłjanowicza, *Było to nad Czarną Hańczę*, Warszawa 1965, wyd. II, s. 81. W rzeczywistości Djaczenko był of. kontraktowym — Ukraińcem (petlurowcem), przydzielonym do pułku okresowo, i nie miał prawa wglądu do referatu mobilizacyjnego ani też spraw poufnych, nie mówiąc o tajnych.

Do pułku zostali przydzieleni absolwenci Szkoły Podchorążych w Grudziądzu ppor. Edward Pic de Replonge, ppor. Tadeusz Krzyszkowski oraz ppor. Jan Czekalski ze Szkoły Podchorążych dla Podoficerów w Bydgoszczy. Była to już ostatnia promocja, która odbyła się 15 sierpnia w dniu święta Wojska Polskiego. Od następnego roku promocje ze względów oszczędnościowych odbywały się w całym wojsku 15 października.

Również rok 1936 był rokiem dalszych sukcesów pułku: zdobycie buńczuka brygady za pierwszeństwo szwadronów liniowych; w zawodach *Militari* o mistrzostwo brygady zajął I miejsce por. Jerzy Michałowski na koniu „Arabesk”.

W październiku przybył do pułku po ukończeniu Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu ppor. Borys Żaryn. Przydział otrzymał również ppor. Stanisław Jastrzębski z 4 Pułku Ułanów, który po krótkim pobycie w pułku na własną prośbę skierowany został na kurs pilotażu lotniczego, gdzie wkrótce zginął w katastrofie samolotowej.

Dnia 1 I 1937 r. został przydzielony do pułku lek. med. Czesław Gerula oraz w październiku nowo mianowani podporucznicy z Grudziądza: Jerzy Gilewicz, Ryszard Romuald Migurski i Edward Dłutek z Bydgoszczy. Z pułku odszedł do Centrum Wyszkozenia Kawalerii na stanowisko dowódcy plutonu w Szkole Podchorążych Kawalerii por./rtm. Adam Malewski.

Rok ten również zapisał się w historii pułku dalszymi sukcesami. W zawodach Suwalskiej Brygady Kawalerii zdobyto wszystkie trzy buńczuki: I miejsce szwadronów liniowych (przez wylosowany do zawodów 2 szwadron), I miejsce szwadronów ckm (w składzie rtm. Jerzy Krzyszkowski, ppor. Julian Paszki, ppor. Tadeusz Krzyszkowski, plut. Mieczysław Jasiński), I miejsce plutonów łączności (dca por. Michał Rozmus).

Było to ostatnie zdobycie buńczuków, gdyż Ministerstwo Spraw Wojskowych miało opracować nowe zasady rozgrywek o pierwszeństwo.

W zawodach jeździeckich *Militari* o mistrzostwo brygady pułk również wybił się na czoło brygady zdobywając I miejsce zespołowo (ekipa w składzie: rtm. Jerzy Krzyszkowski — kl. „Arizona”, por. Leon Malarewicz — kl. „Czarka”, por. Jerzy Dziedzic — koń „Arabesk”, ppor. Edward Pic de Replonge — kl. „Bomba”) oraz indywidualne miejsca: I miejsce por. Leon Malarewicz i II miejsce por. Jerzy Dziedzic.

Kilkuletnie zdobywanie buńczuków i wygrywanie *Militari* w brygadzie stworzyło wyjątkowo dobre stosunki koleżeńskie wśród oficerów, podoficerów i szwoleżerów. Ogromną zasługę należy przyznać tu dowódcy pułku ppłk. Edwardowi Milewskiemu oraz całemu korpusowi oficerskiemu. Składały się na to długie lata żmudnej pracy dawnej kadry oficerskiej i podoficerskiej od zarania powstania pułku.

Dziennikiem rozkazów MSWojsk. L. 13/38 poz. 149 z dnia 1 listopada

przyznano pułkowi pełną nazwę: 3 Pułk Szwoleżerów Mazowieckich im. płk. Jana Hipolita Kozietułskiego.

Również tym rozkazem wprowadzono obowiązek noszenia na namiennikach monogramu „Szefa Pułku” — liter J. K. — zamiast numeru 3.

W 1938 r. nastąpiły zmiany personalne: odszedł mjr Józef Pająk, awansowany do stopnia podpułkownika, na dowódcę 27 Pułku Ułanów w Nieświeżu. Na jego miejsce przyszedł major dyplomowany Zygmunt Platonoff-Plater. Do nowo formującej się 10 Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej odszedł z pułku por. Michał Rozmus. Do pułku zostali przydzieleni z Grudziądza ppor. Roman Andruszkiewicz i ppor. Edward Kłosiński.

W zawodach o pierwszeństwo w wyszkoleniu plutonów armat ppanc. pluton pułkowy pod dowództwem por. Tadeusza Krzyszkowskiego zdobył I miejsce w brygadzie, szwadron zaś ckm — III miejsce.

Również zawody konne *Militari* o mistrzostwo brygady i wojska zakończyły się znów sukcesem pułku. Ekipa w składzie: rtm. Jerzy Krzyszkowski — „Arizona”, por. Leon Malarewicz — „Czarka”, por. Jerzy Dziedzic — „Arabesk”, ppor. Jerzy Gilewicz — „Bomba”, zajęła zespołowo I miejsce.

Indywidualnie też I miejsce zajął rtm. Krzyszkowski, a II — por. Malarewicz. Ekipa pułkowa wyjechała również na mistrzostwa Wojska Polskiego do Lwowa. Zamiast rtm. Krzyszkowskiego pojechał na „Arizonie” ppor. Gilewicz, zajmując IX miejsce.

Rok 1939. Rok wojny. Rok złożenia przez pułk egzaminu ze swojego wyszkolenia i ze swoich wartości w najzaszczytniejszym obowiązku obrony ojczyzny. Rok zapowiadał się chlubnie dla pułku i jego historii. W zawodach *Militari* brygady ekipa zajęła I i II miejsce indywidualnie oraz I miejsce zespołowo w składzie: por. Leon Malarewicz — „Czarka” (I m. indywidualne), por. Jerzy Dziedzic — „Arabesk” (II m. indywidualne), por. Edward Pic de Replonge — „Bomba”, por. Tadeusz Krzyszkowski — „Cała”. W Bydgoszczy na zawodach o mistrzostwo Wojska Polskiego ekipa zdobyła V miejsce (zamiast por. Krzyszkowskiego pojechał ppor. Borys Żaryn na kłaczy „Wisła”). W konkursie ciężkim IV miejsce zdobył por. Tadeusz Krzyszkowski — „Arizona”. Wreszcie na odbytych konkursach brygady w koszarach 1 Pułku Ułanów w Augustowie, ostatnich zawodach przed wojną, zajęli I miejsce w konkursie ciężkim rtm. Jerzy Krzyszkowski — „Delia”, zaś w konkursie otwarcia II miejsce por. Dziedzic — „Arabesk”.

Od końca marca zwiększono ilość godzin wyszkolenia bojowego, wprowadzono surową dyscyplinę, wstrzymano urlopy. W elaboracie mobilizacyjnym pułku pojawiły się trzy nowe nazwiska: ppor. Zenona Aleksego

Piątkowskiego, ppor. Włodzimierza Masłowskiego i ppor. Władysława Lewandowskiego. Byli to podchorążowie ostatniego rocznika Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu, którzy po złożeniu egzaminów końcowych w szkole od 1 lipca rozpoczęli praktykę na stanowiskach dowódców plutonów. Pułk przeżywał chyba swój najpiękniejszy okres osiągnięty bardzo żmudną pracą w ciągu długich lat szkolenia i rozwoju. Z zapałem więc, poświęceniem i wielkim zrozumieniem szwoleżerowie wykonywali wiosną i latem rozkaz budowania umocnień ziemnych, przygotowywali zawały, wykonywali zasieki z drutu kolczastego. W pułku panował optymizm, ufność i wiara w przyszłość, mimo nadciągających chmur z Zachodu.

ANEKS

REGULAMIN

odznaki pamiątkowej 3 P. Szwol. Mazow. im. Płk. Koziętulskiego.
Zatwierdzony Dz. Rozk. nr 16/30 poz. 191

I. Pamiątkową Odznaką zespalałą oficerów i szeregowych służby czynnej i rezerwy 3 p. Szwoleżerów jest ustanowiona odznaka 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Koziętulskiego. Posiadaczom odznaki 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Koziętulskiego nie przysługują żadne prawa ani przywileje z tego tytułu w stosunku do osób nie posiadających takowej.

II. Do nadania względnie odebrania odznaki pamiątkowej uprawniony jest Dowódca 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Koziętulskiego.

III. Nadanie względnie odebranie odznaki pamiątkowej 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Koziętulskiego odbywa się na zasadzie niniejszego regulaminu. Nadanie odznaki pamiątkowej ogłaszane jest każdorazowo w rozkazie dziennym 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Koziętulskiego.

IV. Prawo do otrzymania odznaki 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Koziętulskiego przysuguje:

A. Dla oficerów i podoficerów zawodowych:

- w czasie wojny po przesłużeniu w pułku na froncie 3 miesięcy,
- w czasie wojny po przesłużeniu w pułku poza frontem 18 miesięcy,
- w czasie pokoju po przesłużeniu w pułku 2 lat.

Do otrzymania odznaki potrzebne są warunki: niekaralność przez sądy wojskowe, cywilne honorowe za występki nieetyczne.

B. Dla oficerów i podoficerów niezawodowych:

- w czasie wojny po przesłużeniu w pułku na froncie 3 miesięcy,
- w czasie wojny po przesłużeniu w pułku poza frontem 18 miesięcy,
- w czasie pokoju po przesłużeniu w pułku 18 miesięcy.

Do otrzymania odznaki potrzebne są warunki: niekaralność przez sądy wojskowe, cywilne honorowe za występki nieetyczne.

V. Prawo to przysuguje szeregowym niezawodowym:

- w czasie wojny po przesłużeniu w pułku na froncie 3 miesięcy

b) w czasie wojny po przesłużeniu w pułku poza frontem 12 miesięcy,

c) w czasie pokoju po przesłużeniu w pułku 18 miesięcy.

Do otrzymania odznaki potrzebne są warunki: wyciąg z księgi kar negatywny.

d) Innym osobom fizycznym lub prawnym, które położyły specjalne zasługi dla dobra 3 pułku Szwoleżerów, na podstawie uchwały ogólnego zebrania oficerów 3 p. Szwoleżerów zatwierdzonej przez dowódcę pułku. Odznakę 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego nadaje dowódca 3 p. Szwoleżerów oficerom osobiście, zaś szeregowym na wniosek dowódców pododdziałów.

VI. Wręczenie odznaki 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego odbywa się w zasadzie w dniu święta pułkowego — 2 sierpnia — względnie w terminie zwolnienia rocznika do rezerwy.

VII. Prawo do noszenia odznaki 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego tracą:

a) karani sądownie lub dyscyplinarnie za dezercję lub samowolne oddalenie się,

b) karani sądownie za czyny hańbiące karą więzienia,

c) oficerowie wykluczeni z korpusu oficerskiego prawomocnym orzeczeniem Oficerskiego Sądu Honorowego,

d) inne osoby fizyczne lub prawne wymienione w pktcie V na podstawie uchwały ogólnego zebrania oficerów 3 p. Szwoleżerów zatwierdzonej przez Dowódcę O.K., orzekającej pozbawienie tych osób prawa noszenia odznaki pamiątkowej 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego.

VIII. Odznaka pamiątkowa 3 p. Szwoleżerów im. Płk. Kozińskiego jest w jednej formie tak dla oficerów jak i dla szeregowych.

IX. Opis odznaki 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego:

a) dla oficerów: krzyż z białej emalii i ciemnożółtym paskiem w środku ramion, na krzyżu złote słońce z promieniami, na słońcu umieszczony srebrny orzeł, na lewym ramieniu krzyża litera J na prawym litera K (nazwisko Płk. Jana Kozińskiego — szefa pułku), na górnym ramieniu krzyża 3, na dolnym Szwoł. Ramiona krzyża połączone złotym wieńcem laurowym.

b) dla szeregowych: forma ta sama jak dla oficerów — cała odznaka tłoczona w jednym metalu.

X. Posiadacz odznaki pamiątkowej 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego otrzymuje legitymację uprawniającą do noszenia, w której mieści się odpis regulaminu odznaki.

XI. Odznakę 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego nosi się na mundurze z lewej strony:

a) u oficerów 4 cm poniżej guzika górnej kieszeni frencza,

b) u szeregowych — na wysokości 3 guzika kurtki.

XII. Odznakę pamiątkową 3 p. Szwoleżerów Mazowieckich im. Płk. Kozińskiego nabywają uprawnieni zasadniczo na koszt własny, szeregowi niezawodowi mogą pokrywać jedynie koszty faktyczne wykonania odznaki oraz legitymacji uprawniającej.

ABRIß DER BESCHICHTE DES 201. CHEVAULEGERREGIMENTS —
 3. MASOVISCHE CHEVAULEGERREGIMENT NAMENS OBERST
 J. H. KOZIETULSKI (JULI 1920—23 AUGUST 1939)

Zusammenfassung

Das Regiment hat man im Juli 1920 zu organisieren begonnen. Die Zusatzschwadron des 1. Regiments hatte in Warschau aus Freiwilligen die 1., 2., und die Hälfte der 3. Schwadron organisiert, wovon die Reservisten und Rekruten die Zusatzschwadron des 5. Regiments in Garwolin ergänzt haben. In Plock, wo die Offiziers — und Unteroffizierskader hingeschickt wurden, wurde aus Freiwilligen die 4. Schwadron formiert. Zum Schluß wurde in Warschau die technische Schwadron formiert. Zum Schluß wurde in Warschau die technische Schwadron (ohne Fernmeldezug aufgestellt). Die Zusatzschwadron des 7. Ulanenregiments hatte in Ciechanów eine SMG-Schwadron, einen Fernmeldezug und die Stabskanzlei, sowie die Abteilung des Regimentskom — mandanten formiert.

Am 02.08.1920 marschierte das 201. Chevaulerregiment an die Front, im Bestand der 1. Armee, in der Gruppe des Gen. Osiański. In diesem Feldzug beteiligte sich das Regiment an folgenden Aktionen: 08.—13. August — Schutz des Rückzugs in Richtung Radzymin, 14.—16. August — Kämpfe in Warschauer Vorstadt. Ab 16. August wurde es zur Nord-Reitereidivision, der 9. Reitereibrigade, zugeteilt. Am 17. August — Kämpfe um Ćwiklin, 18.—20. August — Erzwingung des Übergangs von Raciążnica, 22. August — Angriff bei Zurominek, vom 1. September bis 18. Oktober Verfolgung des Feindes in Wolhynien. Im September wurde das Regiment dem Kavalleriekorps des Oberst J. Rommel zugeteilt. Am 25. und 26. September — Manöver bei Korzec, 8.—10. Oktober Angriff über Nowaki, Chorożno, Chatynówka auf Korostyń, und vom 1. bis zum 13. Oktober der Rückzug über Suszki, Bielka an den Slucz.

Nach dem Waffenstillstand wurde das Regiment für den Winter nach Kubiczów in Wolhynien verlagert. Ab März 1921 stationierte es in Plock, und ab August, zusammen mit der Zusatzschwadron in Wolkowysk. Ab Mai 1922 wurde das Regiment nach Suwalki versetzt, und die Ersatzschwadron nach Grodno.

Die Regimentsfahne, geweiht von der Region von Plock, hat Józef Piłsudski am 2.04.1922 in Łazienki, in Warschau überreicht. Am der Fahnenstocktafel gab es Zeichen: „3 sz“, in den Winkeln, in Lorbeerkränzen, „P 3 S“ auf der rechten Seite, und Stadtwappen von Plock auf der Linken.

Im Jahre 1922 setzte man das Regimentsfest für den 02. August fest, den Tag des Ausmarsches an die Front. Ab 1923 feierte man im Regiment den 08. Mai 1930 hat man beide Feier zusammengекoppelt und der 08. Mai wurde, genehmigt vom Ministerium für Armeeangelegenheiten, zum Regimentsfeiertag.

Die Regimentsoberbefehlshaber der Reihe nach waren: Mjr. Stefan Hanka-Kulesza — 01.08.1920—18.12.1920 (schwer verletzt); Rtm. Rudolf Dreszer — 19.08.—29.12.1920; Mjr. Stefan Hanka-Kulesza — 30.12.1920—26.03.1930; Oberst Zdzisław Kwiatkowski — 27.03.1930—09.1934; Oberst Edward Milewski — 10.1934—20.09.1939. Uniform und Farben: bis 1927 — wie 1. Chevaulerregiment, aber mit einer „3“ an den Schulterklappen. Ab 01.01.1928 wurde das Amarantrot auf der Mütze, Wimpeln, Chaser, Ärmeln der Trompeter ins dunkelgelb gewechselt (Genehmig. des Min. f. Armeeangel.) Tagesbefehl Nr. 2/28, Pkt. 20. Ab November 1938 wurde die „3“ auf den Schulterklappen mit „JK“ ersetzt. Tagesbefehl des Min. f. Armeeangel. Nr. 13/38, Pkt. 149.

Regimentszeichen: 1922 wurde ein Regimentszeichen eingeführt, nach einem Entwurf von Fähnrich Stefan Mossor — 3,5 mal 3,5 mm — Kreuz aus weißem Metall, weiß emailliert, amarantrote Rahmen, darauf eine goldene Sonne mit einem silbernen Adler. Ab 1. Juli 1930, nachdem das Ministerium f. Armeeangelegenheiten eine Rahmenvorschrift herausgegeben hatte, wurde das Zeichen geändert, nach einem Entwurf des Unterfährnrichs Adam Malewski. Das Kreuz blieb dasselbe, aber mit einem dunkelgelben Streifen in der Mitte der Kreuzarmen, auf dem Kreuz eine goldene Sonne mit Strahlen, darauf ein silberner Adler. Links auf dem Kreuzarm der Buchstabe „J“, rechts „K“, oben „3“, unten „SZWOL“. Die Kreuzarme mit einem goldenen Lorbeerkranz verbunden.